

EFSANEDEN GERÇEĞE: KÜÇÜKÇEKMECE GÖLÜ VE GARİP DEDE

Efsane - Küçükçekmece Gölü Efsanesi - Garip Dede

Doç. Dr. Aynur KOÇAK

*"Gölin kenarında aylı güneşli Küçükçekmece'de bir Garip Dede"
Hüseyin ORHAN*

Efsaneden Gerçeğe: Küçükçekmece Gölü Efsanesi ve Garip Dede

İstanbul Tarih Öncesi Çağlar Araştırmaları (İTA Projesi) kapsamında etno-arkeolog olarak araştırmalarına katıldığım Küçükçekmece ilçesinin batı sınırlarını kapsayan gölün kıyılarında 2007-2008 yıllarında yapılan arkeolojik tespit çalışmalarında çok sayıda mimari ve taşınır kalıntı izine rastlanmıştır. Yüzlerce metrelik liman suru, 60 metrelik mendirek, antik fener yapısı ve kıyılarda çok sayıda yalı tarzı yapıların duvar formları ile küçük iskeleler ve çok fazla miktarda seramik malzemenin ele geçmesi burada bir antik liman kentinin varlığına işaret etmektedir . MS. 6 yüzyılda henüz bilinmeyen bir fenomen tarafından yok olduğu sanılan, içinde nesilleri barındırmış, tarihte kaybolan pek çok kent gibi Bathonea (?) antik kenti de yeryüzünden silinmiştir. O gün bugündür insanoğlu; bu insanlık dramını kulaktan kulağa anlatagelmiş, sonraki nesiller şehri batıran olgudan çok uzakta bulunduğundan bu durumu duydukları ve dinlediklerini bir gerçek olarak değil, efsane kavramıyla somutlaştırmıştır.

Böyle bir efsane Küçükçekmece’de Garip Dede merkezli ve onun insanüstü gücüyle bağlantılı olarak anlatılıp durmuştur. Sözlü kültür ortamında yaşayan efsaneler, sadece insan hayalinin ürünü anlatılar değildir. Bunlar, bir olgu üzerine asırlar içinde oluşan anlatılardır. Küçükçekmece Gölü’nün adı ve oluşumuna ilişkin anlatılan efsane de bir olgu üzerine oluşmuştur. Bu efsaneden yola çıkıldığında da efsanenin doğumuna neden olan gerçeğe ulaşılabilir.

Efsaneye göre Göl, bir köyün suya gark olmasıyla oluşmuştur. Yani Göl’ün altında bir yerleşim yeri vardır. İTA Projesi; arkeolog, su altı araştırmacıları, jeolog ve jeofizikçilerinin araştırmaları sonucunda elde edilen veriler ve yazılı kaynak taramaları değerlendirildiğinde, Küçükçekmece Gölü üzerindeki yarımada ile sahilindeki tüm alanın antik yazarlar ve coğrafyacılara tarafından Konstantinopolis’in 12 mil (20 km) kadar batısında varlığına işaret edilen ve Küçükçekmece Gölü yakınlarında olması gereken ancak, lokalizasyonu bugüne kadar yapılamamış antik liman kenti “Bathonea?” olabileceği üzerinde yoğunlaşmaktadır .

Bu makalede amaç son bulgularla büyük önem kazanan Küçükçekmece Gölü’yle ilgili bir anlatıyı çözümlenektir.

I. EFSANE

Anlatım süreklidir der Linda Degh . İnsan, hikâye etme eğilimindedir ve insanın dinleme ihtiyacı vardır. Bu yüzden de anlatılar, uygarlık tarihi boyunca insanların doğal yoldaşı olarak karşımıza çıkar. Kendilerini herhangi bir yöresel ve sosyal havaya uyarlayabilen halk anlatıları geçmişe dayalıdır ve önemlidir, ama aynı zamanda yeni ve günceldir . Efsane, anlatıcı tarafından bilinçli olarak gerçek olayların anlatıldığını iddia eden bir türdür. Bu türü insanlığın “ilk üniversitesi” olarak değerlendiren Wilfried Buch’a göre efsane efsaneyle ilim, masalla “saf” edebiyat başlar .

Efsaneler tarih içinde gençleşen anlatımlardır. Efsane güncelleştirilir ve çeşitlendirilir. Değişkendir ve çok sayıdadır. Canlıdır. Sahneye çıkardığı oyuncuları herkes tanır veya bir zamanlar tanınmışlardır.

*Gariþ Dede
Türbesi*

Efsaneler, dinleyicilere anlatılan olayın gerçek olup olmadığını, gerçek ise nasıl olduğunu düşündürür ve bu gerçekten haberdar olmayı ister. Duygusal, ahlaki (etik), objektif, zamana ve mekâna bağlı bir anlatım türü olan efsaneye halk da inanmak ister. Temelinde “inanç unsuru” bulunan efsaneyi anlatan ve dinleyen onun “gerçek” üzerine kurulduğuna inanır.

“Efsanenin Yapısı ve Fonksiyonu” başlıklı yazısında Juha Petikainen bir efsane araştırmacısı olan Carl-Herman Tillhagen’den işittiklerini aktarır ve onun görüşlerini şöyle nakleder :

Efsane şiirdir, fakat gerçeğin de malıdır. Efsane, günlük hayatın bir parçasıdır. O, efsanenin bilimsel olarak incelenmesinin esasını, insanların yaşantılarının olağan bir parçasının fonksiyonu ve kullanılış anlamında merkezileştirmiştir.

Efsane “geri soru sorar”, sebep arar ve bu arada çoğunlukla derinlere, sebeplerin sebeplerine dalar, nihayet bu, “ilk sebep”e gelinceye dek devam eder. Efsane raporu gerçekle ilişkilidir. Efsanenin getirdiği açıklama o zamanın dünya imajına bağlıdır. Efsane, sadece verdiği haberle değil, aynı zamanda kendi dünya imajı dâhilinde rapor edilen şeyin izahı ile de inanılabilirlik iddia eder. “Antik Dünya ve Geleneksel Toplumlar Dinler ve Mitolojiler Sözlüğü”nde efsanenin canlılığı ve gerçekliği hususunda vurgulama yapılmaktadır :

Efsaneler tarih içinde gençleşen anlatımlardır. Efsane güncelleştirilir ve çeşitlendirilir. Değişkendir ve çok sayıdadır. Canlıdır. Sahneye çıkardığı oyuncuları herkes tanır veya bir zamanlar tanınmışlardır. Bu insanlar sizin tanıdıklarınızdır ya da sizsinizdir. Olay yeri gerçektir. Gözünüzün önünde, kapınızın ardındadır.

Efsaneyi anlatan kişi hatırladığı bir olayla bağlantı kurmak istediği inanç motiflerini; dili, yaşadığı coğrafi ve sosyal çevresi yaşı, eğitimi, mesleği, cinsiyeti, psikolojik yapısı, vb. ayırt edici özellikleriyle anlatıyı zenginleştirir ve onu yeniden yaratır, kendi bildik dünyası çerçevesinde, kendi zamanına ve mekânına bağlama gayretiyle anlatır. İnsanlar yaşamları üzerinde gerçeği aradıkları zaman tarihe değil, hiç bir zaman eskimeyen efsaneye başvururlar. Efsane bir mesaj içerir ve anlatı ne kadar yaygınlaşmışsa onun bir mesaj taşıdığı da o kadar kesin olur.

Efsaneler; çeşitli kaynaklardan elde edilen veya hatırlanan eski motiflerin halk hafızasında yeniden işlenmesiyle metin bütünlüğü kazanır ve günümüze ulaşır. Efsane bir tek motifi işler. Mesela ad alma motifi, suyla yok olma motifi gibi. Bazen bir efsanede birden fazla motife de rastlanır. Bu durum muhtemelen bir kaç efsanenin bir araya gelmesi sonucu ortaya çıkmıştır.

KÜÇÜKÇEKMECE GÖLÜ & GARİP DEDE

II. KÜÇÜKÇEKMECE GÖLÜ EFSANESİ

Yeryüzü şekilleriyle ilgili efsanelerin çoğu dağların, taşların, suların adlarını açıklayıcı niteliktedir. Bu efsanelerde ad verme motifi ağırlıklı olarak işlenir ve ön plana çıkarılır. Türk dünyasında ve Anadolu’da göllerle ve göllerin ad alışına bağlı olarak anlatılan pek çok efsaneye rastlanır . Petikainen, efsaneyi “mahalli” ve “gezgin” efsaneler şeklinde sınıflandırır . Bu tasnife göre göllerin oluşumunu anlatan efsaneler “gezgin efsaneler” grubuna dâhil edilebilir. Göllerin adını açıklayan bu tür efsaneler, aynı zamanda onların oluşumunu da açıklarlar. Gölün oluşumu ya gözyaşı sonucu ya da kendisine yardımda bulunmayan bir ermişin/ bir velinin/ bir ihtiyarın/ bir aksakallının halka beddua etmesi ve bölgenin sular altında kalması sonucu gerçekleşir . Beddua sonucunda genellikle köy batar, çöker; evlerden su fışkırır, köyü duman basar, su basar. Yerden çıkan sular köyü yutar . Orada bir göl oluşur.

Yazılı kaynaklarda “Küçükçekmece Gölü”nün adlandırılışı ve oluşumundan şöyle söz edilmektedir:

Nurani yüzlü, uzun sakallı, garip bir dede bütün köyü dolaşmasına rağmen, bir lokma ekmek, sıcak bir aş bulup karnını doyuramaz.

Bu yoksul ihtiyarı evine davet edip sofrasını açan olmaz. Uğramadığı tek bir ev kalmıştır. Son bir umutla

o kapıyı da çalar.

- Buyrun ne istiyorsunuz?

- Açım!

Kapıyı açan yaşlı kadın onu içeri davet eder ve ihtiyarın karnını doyurur.

Garip Dede adındaki bu zat dua ettikten sonra, kadına:
- Çocuklarını al ve bu köyden uzaklaş ama uzaklaşırken arkana bakma der.

Kadıncağız çocukları alır ve köyden uzaklaşır, yolda aklına gelir, neden arkana bakma dedi. Merakını yenemez ve döner bakar. Ne görsün köy çökmekte ve yerini sular kaplamaktadır. Sonra bağırır:

- Köy çöktü... Köy çöktü...!

Köy çökmüş ve sulardan bir göl oluşmuştur.” Çöken köyün bulunduğu yer adına “Çökmece Gölü” denilmiş, sonradan bu yerin adı “Çekmece Gölü” ne dönüşmüştür.

Kaynaklardan derlenen Garip Dede ve Göl’ün oluşumuyla ilgili efsanenin bir diğer varyantı ise şu şekildedir:

Gül Baba ile “Ahret kardeşi” Garip Dede Merzifon’dan Küçükçekmece’de bugünkü göl tarafına gelirler. Burada tanı misafiri olarak evlere giderler. Gittikleri bu evlerden yemek isterler. Fakat gittikleri evlerin sahipleri onların dilenci olduklarını düşünür ve kapıyı yüzlerine kapatırlar.

Son umut olarak da oradaki kalan son evin kapısını çalarlar. Ama bu ev oldukça fakir bir evdir. Bu evin sahibi olan kadın Garip Dede ile elindeki her şeyini paylaşır. Bu kadın Garip Dede ile ayan olur. Garip Dede bu köydeki bütün evleri su basacağını söyler, ama ona kimseler inanmaz sadece ona yemek veren bu fakir kadın inanır. Kadını da yanına alarak buradan uzaklaşırlar. Giderken Garip Dede kadına asla arkasına bakmamasını söyler çünkü bütün köyü su basmıştır. Bu bölgeye yakın bir yere yurt kurarlar ve orada yoksullara yardım ederler. Orada lokmalar yapılır. Kişi ayırt etmeksizin her milletten, her görüşten insana yardım edilir, kapısı herkese açıktır.

Garip Dede ve Göl'e ilişkin bir başka varyant da şöyledir :

Garip Dede, göl kenarında bir kulübede yaşar, kimseye de zararlı olmazmış. Bir akşamüzeri yağmurun başlamakta olduğu saatlerde karnı çok acıkmış. Kulübesinde yiyecek bir şeyi olmadığından, komşu kapıları çalıp ekmek ve su istemeyi düşünmüş. Ancak çaldığı her kapı yüzüne kapatılmış. Dede hazretleri yine de, "Allah'ın rahmeti üzerinize olsun" dileğinde bulunarak kapılardan uzaklaşmış.

Dede, kulübesine döner dönmez de hava iyice kararmış ve sağnak halinde yağmur başlamış. Kıyamet koparcasına tonlarca su toprağa boşalmış. Yerler

yağmuru çekmez olmuş. Toprakta yer yer çökmeler görülmüş.

Böylece halk o bölgeye "Çekmece" adını takmış ve bu ad günümüze kadar söylenegelmiş.

Avcılar'dan Küçükçekmece'ye kadar Göl'e kıyısı olan halk, Göl'le ilgili bu efsaneleri anlatır durur. Efsaneler anlatılırken bazen Göl'den çeşitli seslerin geldiği vurgulanır, bazen de batan köyün minaresinin görüldüğünden söz edilir . Küçükçekmece Gölü'nden "Cuma günleri sabah ezanı okunduğunda köyün camiinin minaresi görünmektedir." Minarenin görüldüğü yer olarak yarımadaanın açıkları tarif edilir. Yapılan alan araştırmalarında gerçekten de söz konusu bu yerde yapı kalıntıları, duvar formları, mermer döşeme parçaları, seramik kalıntılar ve çok miktarda kiremit-tuğla parçaları bulunmuştur .

"Suyla yok olma motifi" göllerin oluşumlarını anlatan efsanelerde karşımıza çıkar. Sapanca Gölü, Hazar Gölü, İznik Gölü'nün oluşumunu anlatan efsaneler bu motif üzerine kurulmuştur. Bu efsanelerin oluşmasında, mitolojiler ve kutsal kitaplarda yer alan "tufan anlatıları" etkili olmuştur . Eskatolojik mitlerde dünyanın sular altında kalışı anlatılır. Kutsal kitaplarda da "Nuh Tufanı" ve "Lût Kavmi'nin helak edilmesi"yle ilgili anlatılarda da suyla yok oluş vurgulanır.

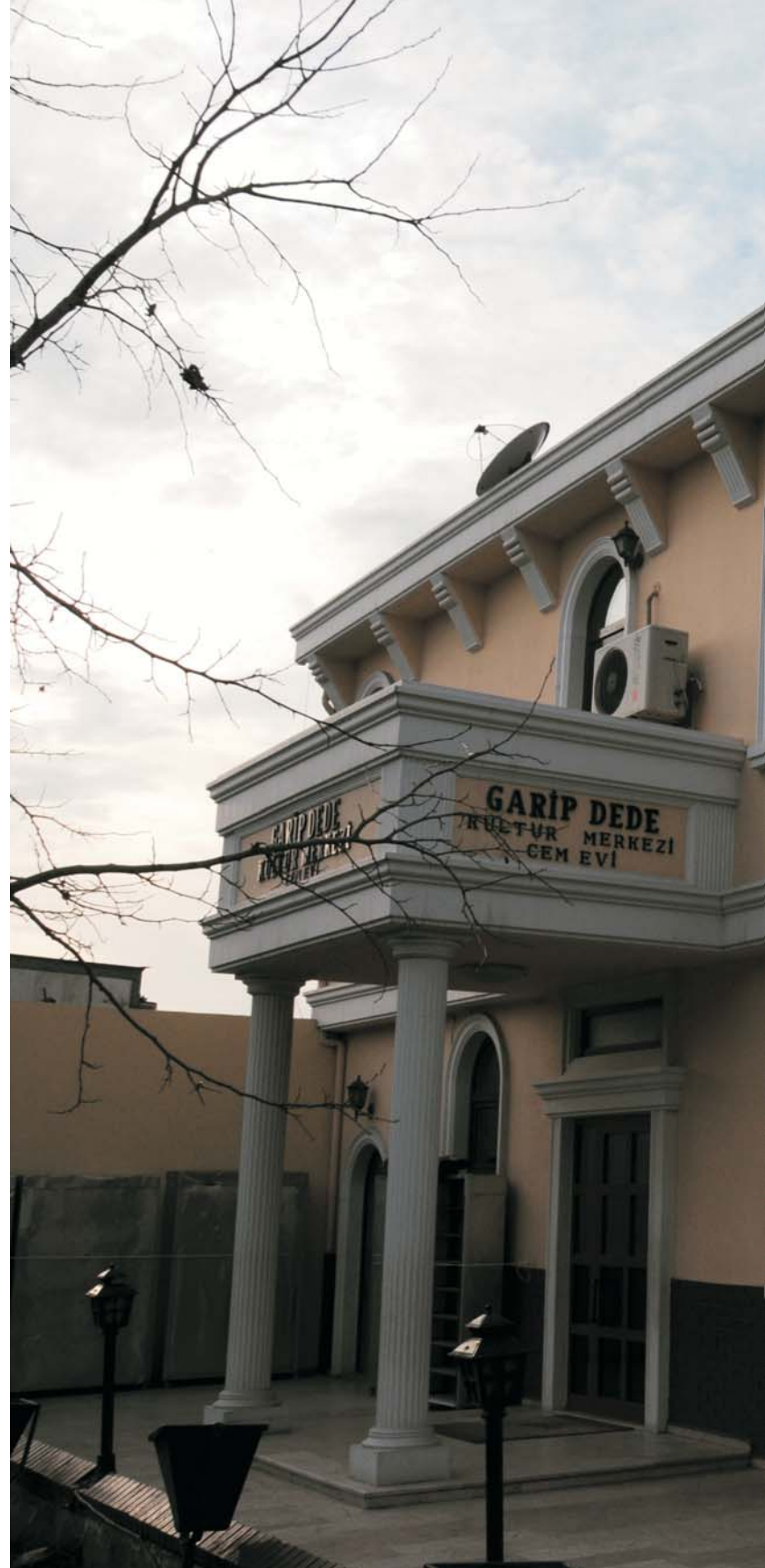
III. GARİP DEDE

*"Garip Dede derler Hak erenlerden
Nerden gelip-gittiğini bilen yok"*
A. Fethi Erdoğan

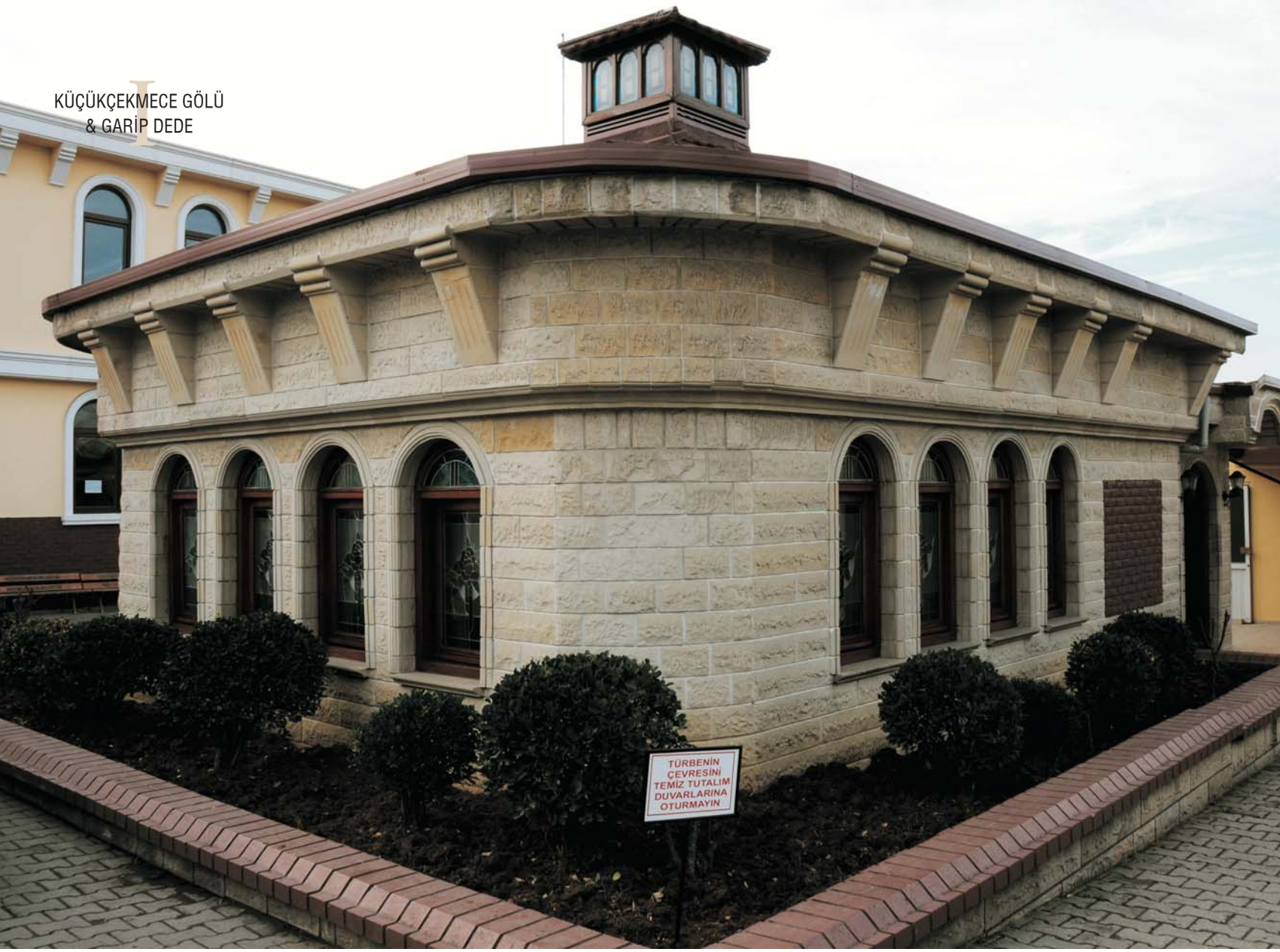
Anadolu'da özellikle yaşlı bir adamın kendisine yardım etmeyen bölge halkına beddua etmesi ve bölgenin halkla birlikte sular altında kalması sonucu gölün oluşmasını anlatan efsaneler yaygındır. Bu efsanelerde yaşlı adam genellikle Hızır'dır . Her zaman yardım etmesiyle, ödüllendirmesiyle tanınan Hızır , arada sırada insanları sınamak ister. Sınama, ihtiyaç dilenci kılığına giren Hızır'ın köylülerden yiyecek, içecek, istemesi şeklinde gerçekleşir. Bu efsanelerde son eve kadar ihtiyara ikramda bulunan kimse olmaz. Bazı efsanelerde ihtiyarın kapısını çaldığı son evin sahibi ona iyi davranır ve onun dileklerini yerine getirir. İsteğini yerine getiren kadına ihtiyaç, köyü terk etmesini söyler. Kadının köyü terk etmesiyle köy sular altında kalır ve orada bir göl meydana gelir. Göllerin oluşumunu açıklayan bu efsaneler bazen burada son bulmaz. İhtiyar, yardım eden kadına arkaya bakmamasını tembihte bulunur. Kadın arkaya bakarsa taş kesilecektir . "Tabiat kuvvetlerine hükmetmek" menakıpnamelerde sık rastlanan motiflerden biridir . Bu tür efsanelerde de yaşlı adam tabiat kuvvetlerine hükmedebilmektedir.

Göllerin oluşumunu açıklayan efsanelerde köye gelen kişiye verilen sıfatlar yaşlı bir adam, yaşlı bir yolcu, ihtiyar, ihtiyar bir dede, aksakallı bir dede, ermiş, veli'dir. Konuyla ilgili araştırma yapan Aziz Ayva, bu yaşlı tipinin kökünün eski Türk düşünce sistemindeki "şaman", "ozan", "alp" ve "bilge"ye dayandığı görüşündedir . Göl efsanelerindeki Hızır motifi Küçükçekmece Gölü'yle ilgili efsanede başka bir yaşlı adam motifine dönüşmüştür. Bu efsanede "nurani yüzlü, uzun sakallı, garip bir dede" dir; bu da Garip Baba, Garip Abdal, Garip Dede, Pir Gaip Abdal adıyla anılan ve adına yaptırılmış bir türbe bulunan "Garip Dede"dir . Burada bir efsane kahramanının hatırası zayıfladıkça onun yerine daha güçlü bir kişilik kazanan bir başkasının geçmiş olduğuna şahit olunur.

Kaynaklara göre, bu Garip Dede, Horasan erenlerindedir. Hatta "gayb ereni" olduğu da söylenir ve ona "Gaip Dede" de denir . Bugüne kadar bu zatla ilgili herhangi bir yazılı belgeye ulaşılamamıştır . Hüseyin Doğan, "Garip Dede" ve "Garip Dede Türbesi"yle ilgili şu bilgileri vermektedir :

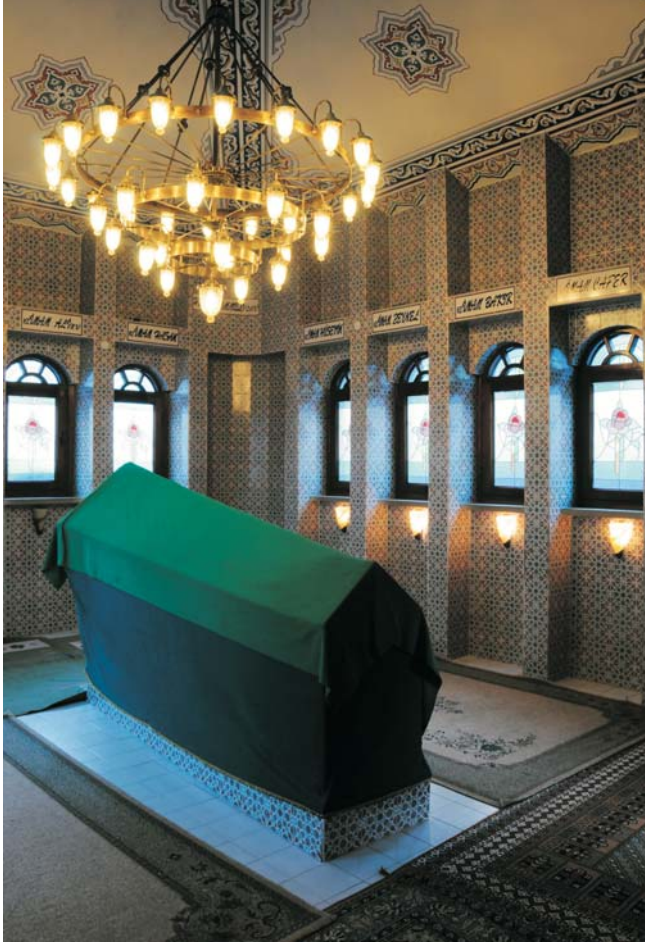

Garip Dede bir Horasan Piri imiş. İmam Rıza onu eğitime sokar. Eğitimi tamamladıktan sonra Horasan'dan Anadolu'ya göç eder. Nevşehir'de Hacı Bektaşî Veli'den de eğitim alır. Oradan Merzifon'a gider. Orada Gül Baba ile "Ahret Kardeşi" olur. Gül Baba ile birlikte İstanbul'a gelirler. Kendilerini insanlara hizmete adanmışlardır aldıkları eğitim doğrultusunda. Bugün Garip Dede türbesinde lokmalar yapılır, kurbanlar kesilir. Kişi ayırt etmeksizin her milletten, her görüşten insana yardım edilir, kapısı herkese açıktır. "Gariplerin dedesi" olduğu için ismi de oradan gelmektedir. Hakkında bundan başka daha pek çok rivayet vardır. Hatta 17 Ağustos 1999 depremini de önceden bildiği söylenmektedir. Gölün öteki kıyısı yıkılacak taş taş üstünde kalmayacaktır demiştir. Gerçekten de depremde gölün karşı kıyısında bulunan Avcılar ilçesi depremde büyük hasar almıştır. Günümüzde buraya gelen insanlar Garip Dede aracılığıyla Allah'tan dilek dilerler. Evlenmek isteyenler, çocuğu olmayanlar, iş isteyenler ziyaretçilerin çoğunluğunu oluştururlar. Adak kurbanlar kesilir.

"Garip Dede" üzerine araştırma yapan İsmail Onarlı, bölgeden derlediği bilgileri şöyle aktarmaktadır : 1965 yılında Füzûz Köyü ve K. Çekmece'de yaşlıların söylediklerine göre ise; Padişah ordusuyla Rumeli'ye fethetmeye giderken ordunun önünde yürüyen keramet- ehli Garip Dede ani hastalığıyla vefat eder ve öldüğü yere de defnedilir. Başka bir söylenceye göre ise; Osmanlılar, Küçük Çekmece'yi fethettiklerinde Yeniçerilerle birlikte gaza eyleyen Bektaşî Babası Garip Dede bu yerde şehit olur. Yeniçeriler, Garip Dede'yi buraya gömerek mezarını da türbeye dönüştürürler ve burası bugüne değin de ziyaretgâh olarak yaşatılır. 006

İsmail Onarlı'ya göre, Piri Baba Dergâhı'ndan yetişen Garip Dede, Merzifon'un Hayrettin Köyü'nün dedelerindedir. Köyün kurucusu Atufi Hayrettin Hızır ile birlikte İstanbul'a gelmiştir . Aynı yazıda Garip Dede'nin evinin bulunduğu yeri küçük bir türbe şeklinde yaptıran köyün eski muhtarı Hakkı Yıldız'dan aktarılan bilgiler de şöyledir :

olan inanç ve uygulamalara “Garip Dede Türbesi”nde de rastlanmakta ve onunla ilgili efsaneler anlatılmaktadır. Efsanelerde geçen tarihî olayların doğruluğuna inanmasak bile, efsanenin doğruluğuna inanabiliriz. Efsanelerde iki yapıyla karşılaşırız: “yüceltme” ve “güvenirlilik”. Evliyalara karşı tavrımızda yüceltme ve güvenirlilik kavramları daha iyi anlaşılabilir. Dünyamızın duygularımızı ve davranışlarımızı etkileyen kişi ve kişilerce denetlendiğine inanılır. Bu kişileri hoş tutmak, onlara dua etmek, dilekte bulunmak insanlara güvenirlilik sağlar .

SONUÇ

“Küçükçekmece Gölü”nde yapılan arkeolojik incelemelerde kayıp bir şehir bulunmuştur. Göl’ün oluşumuyla ilgili olarak anlatılan efsane, insanoğlunun yaşadığı ve hafızasından silmediği gerçekleri anlatılarla yaşatmaya devam ettiğinin bir göstergesi olarak dikkat çekicidir.

Bölgede yapılan incelemeler disiplinlerarası yapılan çalışmaların ne denli önemli olacağını bir kez daha ortaya koymuştur. Anlatıcının inananak anlattığı, dinleyenin inananak dinlediği ve binlerce yıldır anlatılan efsaneler önemlidir ve artık bu anlatılara daha dikkatli bakmamız gerekmektedir.

Garip Dede 3-4 asır önce bu köyde yaşamış ermiş bir kişi olan Garip Dede köyümüzün de rehber dedesidir. Eskilerinde anlattığına göre ise; Garip Dede, köyün mezarlığında bulunan Hasan Hayrettin Dede ile kardeş imişler. Bazılarının anlattıklarına göre ise; zamanında Rumeli’ye gitmiş olan Sarı Köylü Gül Baba ile Garip Dede musahip kardeşmişler. Hubyarlı Dedeler yıllık görgü cemi için köyümüze geldikleri zaman Garip Dede, zakirlik yaparmış, yörede tanınan büyük bir âşıkmiş. Babam Mehmet Çavuş böyle anlatırdı, bizim ahır da temizlendikten, kilimler ve minderler serildikten sonra cem evi olarak düzenlenirdi.

Rivayetlere göre, Garip Dede bir alperendir. Eski Türk düşünce sistemindeki alp tipi, Anadolu ve Balkan coğrafyasında alperen tipine dönüşmüş; bunlar, Kolonizatör Türk dervişleri olarak adlandırılmış ve bu alperenler coğrafyanın vatana dönüşmesinde etkin rol oynamışlardır. Bu alperenlerin türbeleri günümüze dek insanların ziyaret ettikleri, dilek diledikleri saygı sundukları yerler olmuşlardır . Atalar kültürünün uzantısı

KAYNAKLAR

I. Yazılı kaynaklar

Aydınğün, Haldun, "İstanbul' un Kayıp Şehri" National Geographic Türkiye, Kasım 2008, s. 58-70.
Aydınğün, Şengül, "A New Prehistoric Settlement Near Küçükçekmece Lake in İstanbul: Avcılar-Firuzköy", Boletín De La Asociación Esponola De Orientalistas, Año XLIII, Madrid 2007, s. 11-23.

Aydınğün, Şengül. "İstanbul'da Bir Neolitik Yerleşme Avcılar-Firuzköy", KOU Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, 1, Kocaeli 2008, s. 93-100.

Aydınğün Ş. ve H. Öniş " İstanbul Küçükçekmece Gölü Arkeolojik Tespit Çalışmaları" SBT'08 12. Sualtı Bilim ve Teknolojileri Toplantısı, 2008, s. 38-47.

Ayva, Aziz, Beddua Sonucu Oluşan Göllerle İlgili Efsaneler (İnceleme-Metin), Yüksek Lisans Semineri, Konya 2000.

Ayva, Aziz, Anadolu Göl Efsaneleri (İnceleme-Metin), Yüksek Lisans Tezi, Konya 2001.

Ayva, Aziz, "Eğirdir (Isparta) Gölü Üzerine Anlatılan Efsaneler", Arayışlar/İnsan Bilimleri Araştırmaları, 7-8, Isparta 2002, s.161-178.

Ayva, Aziz, "Bir Çumra (Konya) Efsanesi ve Türk Dünyasındaki Benzerleri", Çumra'nın Dünü-Bugünü Sempozyumu, 9-10 Mayıs 2008, Çumra (Basılmamış).
Boatright, Mody, "Efsanelerin Değeri Üzerine", (çev. Ayşegül Neftçi), Halkbilimi, S. 12, 1976, s. 8.

Bonnefoy, Yves, vd., Antik Dünya ve Geleneksel Toplumlarda Dinler ve Mitolojiler Sözlüğü, Haz. Levent Yılmaz, C. II., Ankara 2000,

Boratav, Pertev Naili, "Türklerde Hızır", İslam Ansiklopedisi, C.5-1, MEB Yayınları, İstanbul 1988, s. 465-466.

Bratton, Fred Gladstone, Yakın Doğu Mitolojisi, (çev. Nejat Muallimoğlu), İstanbul 1995.

Buch, Wilfried, "Masal ve Efsane Üzerine", (çev. Ali Osman Öztürk), Milli Folklor, 2 (13), 1992, s. 10-15.

Degh, Linda, "Halk Anlatısı", (çev. Zerrin Karagülle), Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar, haz. Gülin Öğüt Eker vd., Ankara 2003.

Garip Dede Türbesi "Dergâhı", İstanbul 2007.

Luthi, Max, "Masalın Efsane, Menkabe, Mit, Fabl ve Fıkra gibi Türlerden Farkı", (çev. Sevgül Sönmez), Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar, haz. Gülin Öğüt Eker vd., Ankara 2003..

Ocak, Ahmet Yaşar, Bektaşî Menâkıbnâmelerinde İslâm Öncesi İnanç Motifleri, İstanbul 1983.

Ocak, Ahmet Yaşar, İslâm-Türk İnançlarında Hızır yahut Hızır-İlyas Kültü, Ankara 1999.

Onarlı, İsmail, "Garip Dede Tarihi Kişiliği ve Söylencesi", Garip Dede Türbesi, İstanbul 2007, s. 115-125.

Örnek, Sedat Veyis, 100 Soruda İlkelerde Din, Büyü, Sanat, ve Efsane, İstanbul 1995.

Petikainen, Juha, "Efsanenin Yapısı ve Fonksiyonu", (çev. İsmail Görkem), Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar, haz. Gülin Öğüt Eker vd. Ankara 2003.

Lutz Röhrich, "Halk Anlatısı Araştırmasında Anlam Arayışı, (çev. Kürşat M. Korkmaz), Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar, haz. Gülin Öğüt Eker vd. Ankara 2003.

II. Sözlü Kaynaklar

Hüseyin Doğan, 43 yaşında, doğum yeri: Malatya/Pötürge, ilkokul mezunu, Dede, evli.

Gül Aksakal, 46 yaşında, doğum yeri: Sivas, lise mezunu, ev hanımı, evli.

Gönül Yazıcı, 33 yaşında, doğumyeri: İstanbul, lise mezunu, banka memuru, evli.

Mehmet Ünal, 76 yaşında, doğum yeri: Erzincan, çiftçi.

Necmiye Eser, 58 yaşında, doğum yeri: Edirne, ilkokul mezunu, ev hanımı, evli.